

Riksdagens revisorers förslag angående statens styrning av livsmedelstillsynen

Sammanfattning

I betänkandet behandlas Riksdagens revisorers förslag (2001/02:RR19) om statens styrning av livsmedelstillsynen jämte två följdmotioner med sammanlagt fem yrkanden. Utskottet instämmer i vad revisorerna anfört och förordar med anledning av revisorernas förslag och överväganden att Livsmedelsverket i sin årsredovisning redovisar dels Europeiska kommissionens synpunkter på livsmedelstillsynen i Sverige, dels de åtgärder som verket har vidtagit med anledning av kommissionens kritik. Vidare tillstyrker utskottet förslagen om en översyn av finansierings- och avgiftssystemet och om redovisning av kostnaderna för livsmedelstillsynen. Utskottet ansluter sig till revisorernas förslag om avskaffande av kravet att tillsynsmyndigheterna skall fastställa företagens egenkontrollprogram, om en översyn av Livsmedelsverkets uppgifter och om avskaffande av länsstyrelsernas uppgifter enligt livsmedelslagen (1971:511). Utskottet tillstyrker också revisorernas förslag om sådan ändring i livsmedelslagen att kommunernas möjligheter att samverka underlättas liksom att tillsynsansvaret i en kommun kan överföras till Livsmedelsverket. Även de förslag som syftar till förbättrad rapportering tillstyrks liksom ett uppdrag till Livsmedelsverket att utarbeta vägledningar om sanktioner, offentliggöra resultat från inspektioner och sprida information om rättsfall. I likhet med revisorerna anser utskottet att det inte finns tillräckliga motiv för att överväga en radikalt förändrad ansvarsfördelning mellan stat och kommun när det gäller livsmedelstillsynen. Slutligen tillstyrker utskottet att lämpligheten av att representanter för vissa branschorganisationer ingår i Livsmedelsverkets styrelse bör övervägas i samband med en översyn av verkets uppgifter.

Utskottet föreslår att ärendet avgörs efter endast en bordläggning.

I betänkandet finns en reservation.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Förslaget huvudsakliga innehåll.....	6
Utskottets överväganden	7
Europeiska kommissionens utvärderingar	7
Finansierings- och avgiftssystemet.....	8
Redovisning av kostnaderna.....	10
Tydliggörande av företagens ansvar	11
Livsmedelsverkets styrning och uppföljning.....	12
Länsstyrelsernas uppgifter	14
Kommunernas resurser	15
Förbättrad rapportering.....	16
Sanktioner.....	18
Ansvarsfördelningen mellan stat och kommun.....	19
Övriga frågor	21
Reservation.....	23
1. Ansvarsfördelningen mellan stat och kommun (punkt 10).....	23
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag.....	24
Revisorernas förslag	24
Följdmotioner	24

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Europeiska kommissionens utvärderingar

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om Europeiska kommissionens utvärderingar. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 1.

2. Finansierings- och avgiftssystemet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om finansierings- och avgiftssystemet. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 2 och avslår motion 2001/02:MJ41 yrkande 3.

3. Redovisning av kostnaderna

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om redovisning av kostnaderna. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 3.

4. Tydliggörande av företagens ansvar

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om tydliggörande av företagens ansvar. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 4.

5. Livsmedelsverkets styrning och uppföljning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om Livsmedelsverkets styrning och uppföljning. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 5.

6. Länsstyrelsernas uppgifter

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om länsstyrelsernas uppgifter. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 6.

7. Kommunernas resurser

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om kommunernas resurser. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 7 och avslår motion 2001/02:MJ41 yrkande 2.

8. Förbättrad rapportering

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om förbättrad rapportering. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 8.

9. Sanktioner

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om sanktioner. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 9.

10. Ansvarsfördelningen mellan stat och kommun

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:MJ41 yrkande 1 och 2001/02: MJ42.

Reservation 1 (fp)

11. Övriga frågor

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om Livsmedelsverkets styrelse. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 10.

Stockholm den 28 maj 2002

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Ulf Björklund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ulf Björklund (kd), Sinikka Bohlin (s), Inge Carlsson (s), Kaj Larsson (s), Jonas Ringqvist (v), Ingvar Eriksson (m), Alf Eriksson (s), Carl G Nilsson (m), Ingemar Josefsson (s), Ann-Kristine Johansson (s), Caroline Hagström (kd), Per-Samuel Nisser (m), Maria Wetterstrand (mp), Lars Lindblad (m), Willy Söderdal (v), Birgitta Carlsson (c) och Lennart Kollmats (fp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Livsmedelslagstiftningens syfte är att skydda konsumenternas hälsa genom säkra livsmedel och redlighet i handeln med livsmedel. I lagstiftningen är företagens ansvar tydligt. Företagen ansvarar för att de produkter som tillverkas och saluhålls uppfyller angivna krav så att människor inte blir sjuka av den mat de konsumerar. Det är förenat med sanktioner att bryta mot reglerna. Offentlig tillsyn innebär att se till att företagen följer livsmedelslagstiftningens bestämmelser. Ansvaret för livsmedelstillsynen i Sverige är i dag delat mellan stat och kommun. Senast riksdagen fattade ett mer genomgripande beslut om livsmedelstillsynen var år 1989 (prop. 1988/89:68, bet. 1988/89: JoU14).

Ansvaret för tillsynen ankommer på Livsmedelsverket, länsstyrelserna och kommunerna. Livsmedelsverket är central tillsynsmyndighet med ansvar för ledning och samordning av livsmedelstillsynen. Verket har också ansvar för tillsynen över ca 600 större livsmedelsanläggningar, inklusive slakterier. Länsstyrelserna skall svara för den närmare tillsynen inom länet, främst genom att följa och stödja kommunernas arbete. Kommunerna ansvarar för tillsynen av ca 52 000 objekt, dvs. närmare 99 % av anläggningarna.

Livsmedelstillsynen karakteriseras av ett omfattande regelverk och ett komplicerat finansierings- och avgiftssystem och har under de senaste åren varit föremål för ett omfattande utredningsarbete som bl.a. har innefattat hur tillsynen skall finansieras och organiseras. Några beslut har dock inte fattats med anledning av de förslag som har lämnats av olika utredningar. De frågor som framför allt har diskuterats är hur tillsynen skall finansieras och organiseras.

Efter förslag från finansutskottet den 18 maj 2000 (prot. 1999/2000:27.9) inledde Riksdagens revisorer en granskning av statens styrning av verksamheter som bedrivs i kommunerna. Granskningen omfattar tre delar, nämligen livsmedelstillsynen, skolan och äldreomsorgen. I Riksdagens revisorers rapport Hur styr staten livsmedelstillsynen? (2001/02:7), som publicerades i december 2001, behandlas den offentliga livsmedelstillsynen med särskild inriktning på statens styrning av den kommunala tillsynen. Rapporten innehåller en samlad redovisning och analys av resultatet av den statliga styrningen och är samtidigt en uppföljning av revisorernas tidigare granskning från år 1994/95 (förslag 1994/94:RR8). Syftet med revisorernas granskning var att belysa hur statliga styrinstrument har använts för att säkerställa önskvärda resultat vad gäller den kommunala livsmedelstillsynen. Häri ingår frågan om vilka möjligheter staten har att vidta åtgärder med anledning av rapporterade brister inom den kommunala livsmedelstillsynen. Remissinstanserna har i allt väsentligt tillstyrkt revisorernas förslag. Det finns dock delade meningar om revisorernas förslag om avgiftssystemet, den nuvarande ansvarsfördelningen

mellan stat och kommun samt Livsmedelsverkets möjligheter att påverka och följa upp den kommunala verksamheten.

I den nu aktuella rapporten, Statens styrning av livsmedelstillsynen (2001/02:RR19), har Riksdagens revisorer utformat sina slutgiltiga ställningstaganden i förslag till riksdagen bl.a. vad gäller finansierings- och avgiftssystemet, Livsmedelsverkets styrning och uppföljning samt kommunernas resurser. Revisorernas förslag återfinns i *bilagan*.

Med anledning av rapporten har två motioner med sammanlagt fem yrkanden väckts. Förslagen i motionerna återges i *bilagan*.

I ärendet har utskottet inhämtat information av representanter för Statens livsmedelsverk.

Förslagets huvudsakliga innehåll

Den svenska lagstiftningen på livsmedelsområdet är i hög grad harmoniserad med EU:s livsmedelslagstiftning. Däremot råder en betydande frihet för medlemsländerna vad gäller finansiering och organisation. I granskningen av statens styrning av livsmedelstillsynen konstaterar Riksdagens revisorer att staten inte styr eller påverkar verksamheten i önskvärd utsträckning. Riksdagen har delegerat till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att utfärda närmare bestämmelser om lagens tillämpning. Regeringen har i sin tur lämnat långtgående befogenheter till Livsmedelsverket att leda och samordna livsmedelstillsynen i Sverige. Livsmedelsverket har t.ex. rätt att återta tillsynsansvaret för anläggningar från kommunerna och att genomföra normerande inspektioner i kommunerna.

Revisorerna har konstaterat att Livsmedelsverket i ringa utsträckning använder de befogenheter som regeringen har delegerat till verket. Livsmedelsverket har i stället riktat skarp kritik mot de kommunala tillsynsmyndigheterna för bristande tillsyn och har föreslagit att livsmedelstillsynen skall förstärkas.

Revisorerna konstaterar i sin rapport att finansierings- och avgiftssystemet har betydande brister, vilka motverkar att tillsynen kan utövas utifrån det behov som finns. Det saknas också incitament för företag att följa gällande regelverk.

Enligt granskningen har regeringen ett underlag som tydligt visar på behovet av ändring av finansierings- och avgiftssystemet. Revisorerna anser att en grundläggande förändring av systemet behövs.

Utskottets överväganden

Europeiska kommissionens utvärderingar

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker revisorernas förslag att regeringen bör uppdra åt Livsmedelsverket att i sin årsredovisning redovisa dels kommissionens synpunkter på livsmedelstillsynen i Sverige, dels de åtgärder som verket har vidtagit med anledning av kommissionens kritik.

Revisorernas förslag

Europeiska kommissionen övervakar genom utvärderingar medlemsländernas efterlevnad av det gemensamma regelverket. Kommissionens utvärderingar av den svenska livsmedelstillsynen visar att såväl Livsmedelsverkets som kommunernas tillsyn har brister vad gäller tillsynsfrekvens, tillvägagångssätt och resurser. Enligt kommissionen är orsaken till variationen i kommunernas tillsynsverksamhet bl.a. bristande styrning från Livsmedelsverket, och kommissionen anser att Livsmedelsverkets styrning kan förbättras. Livsmedelsverket kritiserar också för styrningen av besiktningsveterinärsorganisationen som ligger inom verkets egen organisation.

Riksdagens revisorer delar inte Livsmedelsverkets uppfattning att kommissionens kritik generellt redovisas på ett teknisk och detaljerat sätt. Enligt revisorernas mening hindrar inte heller förordningen om årsredovisning och budgetunderlag Livsmedelsverket från att redovisa kommissionens kritik i verkets årsredovisning (2000:605). I redovisningen bör verket även redogöra för de åtgärder som vidtas med anledning av kritiken.

Revisorerna anser att kommissionens utvärderingar av livsmedelstillsynen i Sverige har stort informationsvärde. En utomstående granskning av livsmedelstillsynen i Sverige bör vara av betydelse för regeringens uppföljning och prövning av verksamheten.

Revisorerna föreslår att regeringen uppdrar åt Livsmedelsverket att i sin årsredovisning redovisa dels kommissionens synpunkter på livsmedelstillsynen i Sverige, dels de åtgärder som verket har vidtagit med anledning av kommissionens kritik.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis kan utskottet konstatera att EU:s lagstiftning inom livsmedelstillsynen är mycket omfattande, och endast inom området livsmedel hade fram till hösten 2001 ett sjuttiofem olika direktiv utfärdats. Därutöver förekommer förordningar och beslut inom andra områden som påverkar livsmedelstillsynen. Lagstiftningen är dessutom svår att överblicka och stadd i ständig förändring. Härtill kan läggas att lagstiftningen anses komplicerad och

inte i alla delar konsekvent. Dessa problem har också uppmärksammats av kommissionen som år 1999 presenterade en s.k. vitbok med förslag som bl.a. syftar till att lösa problemen inom livsmedelslagstiftningen. I vitboken aviserar kommissionen att den kommer att lägga fram förslag om ny livsmedelslagstiftning.

När det gäller kommissionens utvärderingar av den svenska livsmedelstillsynen delar utskottet revisorerna uppfattning att utvärderingarna har stort informationsvärde och bör kunna vara av betydelse för regeringens uppföljning och prövning av verksamheten. Som revisorerna anför bör regeringen uppdraga åt Livsmedelsverket att i sin årsredovisning redovisa dels kommissionens synpunkter på livsmedelstillsynen i Sverige, dels de åtgärder som verket har vidtagit med anledning av kommissionens kritik. Detta bör ges regeringen till känna.

Finansierings- och avgiftssystemet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker revisorernas förslag att regeringen bör vidta sådana åtgärder att finansierings- och avgiftssystemet kan skapa incitament för verksamhetsutövare att följa gällande regelverk och ge tillsynsmyndigheterna förutsättningar att anpassa sina resurser efter behovet av tillsyn. Regeringen bör även utarbeta ett förslag som innebär att överföringen av medel från kommunerna till Livsmedelsverket upphör. Därmed finner utskottet motion MJ41 (c) yrkande 3 tillgodosedd.

Revisorernas förslag

Revisorerna framhåller som angeläget att finansierings- och avgiftssystemet reformeras från grunden. Avgiftssystemet bör skapa incitament för verksamhetsutövare att följa gällande regler och ge tillsynsmyndigheterna förutsättningar att kontrollera att företagen följer dessa regler. Enligt revisorerna bör regeringen även behandla möjligheterna att förenkla nuvarande system. Dessutom bör regeringen utarbeta ett förslag som innebär att överföringen av medel från kommunerna till Livsmedelsverket upphör.

Revisorerna anser att motiven för en reformerad avgiftsfinansiering har stärkts efter remissbehandlingen av revisorernas rapport 2001/02:7 Hur styr staten livsmedelstillsynen? Bland annat Livsmedelsverket har i sitt remissvar framhållit att livsmedelstillsynen behöver få utökade resurser. Även kommissionen har i sina utvärderingar av livsmedelstillsynen i Sverige påtalat bristande resurser för tillsynen. Regeringen bör därför utarbeta ett förslag för riksdagen som grundas på förslagen i betänkandet Livsmedelstillsynen i Sverige (SOU 1998:61). En reformerad avgiftsfinansiering bör enligt revisorerna syfta till att säkerställa de resurser som livsmedelstillsynen behöver. Iaktta-

gelsor om brister i hygien och redlighet bör leda till ökad tillsyn vars kostnader betalas av dem som förorsakar tillsynen. Därigenom har försumliga företag anledning att förbättra sin livsmedelshandling samtidigt som myndigheterna får intäkter för att förstärka livsmedelstillsynen efter behov.

Det förslag om anslagsfinansiering som har framförts av Livsmedelsverket uppfyller enligt revisorerna inte behovet av en flexibel anpassning av tillsynsresurserna till varierande förutsättningar. Vid en avgiftsfinansiering drabbas försumliga företag direkt av ökade tillsynskostnader. När tillsynen anslagsfinansieras måste denna direkta påverkan på företag ersättas med tungrodda och ofta ineffektiva administrativa åtgärder.

Motionen

I motion MJ41 (c) framförs krav på reformering av finansierings- och avgiftssystemet. Nuvarande överföring av 15 % av de årliga tillsynsavgifterna från kommunerna till Livsmedelsverket bör upphöra, och kommunernas livsmedelstillsyn bör finansieras av en grundavgift som t.ex. sätts i relation till företagets omsättning eller antalet anställda. De verksamheter som vid tillsyn visar brister i hygien, i hantering av livsmedel m.m. bör ta ansvar för de merkostnader som uppstår vid uppföljning och därmed ökad tillsyn (yrkande 3).

Utskottets ställningstagande

Som revisorerna anför är nuvarande avgiftssystem komplicerat. Totalt finns 14 olika avgifter, varav vissa avser prövning av tillstånd medan andra utgår för olika verksamheter med varierande avgiftsuttag och utifrån olika principer. I vissa fall eftersträvas full kostnadstäckning medan tillsynen i andra fall avgiftsfinansieras, och det är ibland oklart på vilka grunder avgiftsuttaget skall ske. Betydande negativa effekter för såväl myndigheter som företag av avgiftssystemet har redovisats. Företagen får inte tillräckliga incitament att följa gällande regelverk, och systemet anses inte rättvist eftersom de verksamhetsutövare som har en fungerande egenkontroll och följer gällande regelverk betalar samma avgift som de verksamhetsutövare i samma bransch och storleksklass som inte följer reglerna. För myndigheterna saknas garantier för tillräckliga resurser för tillsynen, och det finns risk för att avgiftssystemet kan påverka prioriteringen av tillsynsinsatserna. Av de årliga avgifterna överför kommunerna 15 % till Livsmedelsverket men, som revisorerna har konstaterat, Livsmedelsverket har inte fullt ut använt dessa medel för samordning och stöd till kommunerna.

Mot denna bakgrund anser utskottet i likhet med revisorerna att regeringen bör vidta sådana åtgärder att finansierings- och avgiftssystemet kan skapa incitament för verksamhetsutövare att följa gällande regelverk och ge tillsynsmyndigheterna förutsättningar att anpassa sina resurser efter behovet av tillsyn. Regeringen bör även utarbeta ett förslag som innebär att överföringen av medel från kommunerna till Livsmedelsverket upphör. Detta bör ges regeringen till känna. Därmed finner utskottet motion MJ41 (c) yrkande 3 tillgodosedd.

Redovisning av kostnaderna

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker revisorernas förslag att regeringen bör ta initiativ till en tillförlitlig redovisning av kostnaderna för livsmedelstillsynen. De uppgifter som skall ingå i redovisningen bör specificeras.

Revisorernas förslag

Revisorerna konstaterar att det saknas tillförlitliga uppgifter om kommunernas kostnader för livsmedelstillsynen. I det nya rapporteringssystemet, där kommunerna lämnar uppgifter till Livsmedelsverket om tillsynen, finns inte några uppgifter om kommunernas kostnader för verksamheten. Därmed föreligger inget krav på kommunerna att rapportera kostnaderna för verksamheten.

Revisorerna anser att en tillförlitlig kostnadsredovisning är väsentlig för alla verksamheter, och livsmedelstillsynen utgör inte något undantag. Revisorerna föreslår därför att regeringen tar initiativ till en tillförlitlig redovisning av kostnaderna för livsmedelstillsynen. För att erhålla ett jämförbart underlag bör de uppgifter som skall ingå i kostnadsredovisningen specificeras.

Utskottets ställningstagande

Kostnaderna för livsmedelstillsynen i Sverige har av revisorerna beräknats uppgå till drygt 400 miljoner kronor och intäkterna till ca 210 miljoner kronor. Som framgår av revisorernas rapport saknas tillförlitliga uppgifter om kommunernas kostnader för livsmedelstillsynen, och i betänkandet Livsmedelstillsynen i Sverige (SOU 1998:61) konstaterades att kommunernas uppgifter om kostnaderna är så osäkra att de i praktiken är oanvändbara. I det nya rapporteringssystem som Livsmedelsverket har utformat i samarbete med Svenska Kommunförbundet har frågan om kommunernas kostnader för livsmedelstillsynen utgått varför det numera inte finns något krav på kommunerna att rapportera sina kostnader för denna verksamhet. Detta förhållande finner utskottet givetvis otillfredsställande. Regeringen bör därför ta initiativ till en tillförlitlig redovisning där de uppgifter som skall ingå i kostnadsredovisningen bör specificeras. Utskottet tillstyrker därmed revisorernas förslag i denna del.

Tydliggörande av företagens ansvar

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker revisorernas förslag om avskaffande av kravet att tillsynsmyndigheterna skall fastställa företagens egenkontrollprogram.

Revisorernas förslag

Företagens ansvar är enligt revisorerna mycket tydligt i lagstiftningen. Grundläggande krav måste uppfyllas för att livsmedel skall få produceras och hanteras för försäljning och i storhushåll. Det finns bl.a. krav på att företagen skall utföra kontroller och utarbeta s.k. egenkontrollprogram som skall fastställas av tillsynsmyndigheten. Detta krav har kritiserats bl.a. för att det kan leda till otydlighet om företagets ansvar.

I betänkandet Livsmedelstillsynen i Sverige (SOU 1998:61) presenterades en utvärdering av systemet med egenkontroll. Utredningen föreslog att kravet på att tillsynsmyndigheterna skall fastställa företagens egenkontrollprogram skulle avskaffas.

Revisorerna anser det önskvärt att krav ställs på utbildning för verksamhetsutövare och de personer som skall arbeta med livsmedel. Frågan är dock komplicerad. Det behövs sannolikt olika typer av utbildning för olika branscher och verksamheter, och utbildningarna behöver genomföras kontinuerligt. Vilka krav som skall uppfyllas kan också variera över tiden. Revisorerna anser dessutom att frågan om finansiering behöver lösas.

Enligt revisorerna måste en utgångspunkt även vara att det är företagets och branschorganisationernas ansvar att se till att de anställda har de kunskaper som livsmedelshandlingen kräver. Av revisorernas rapport 2001/02:7 framgår att utbildningar i hygien har anordnats i samarbete med Livsmedelsverket inom restaurang-, storhushålls-, butiks- och bageribranscherna. Revisorerna bedömer att dessa insatser skulle kunna utvecklas ytterligare. Revisorerna anser även att kravet på att tillsynsmyndigheterna skall fastställa företagets egenkontrollprogram bör avskaffas.

Utskottets ställningstagande

Riksdagens livsmedelspolitiska beslut våren 1989 innebar bl.a. att företagets egentillsyn skall ligga till grund för den löpande tillsynen och bidra till ökad hygien och redlighet i livsmedelshandlingen (prop. 1988/89:68, bet. 1988/89:JoU14). Som revisorerna anför är företagets ansvar mycket tydligt i lagstiftningen och omfattar bl.a. märkning, hantering, personalhygien och livsmedelslokaler. Grundläggande bestämmelser måste uppfyllas för att livsmedel skall få produceras och hanteras för försäljning och i storhushåll. Företagen skall bl.a. utföra kontroller och på egen bekostnad utarbeta s.k. egenkontrollprogram som skall fastställas av tillsynsmyndigheten. Mot detta förfarande har framförts viss kritik bl.a. för att det kan leda till osäkerhet om företagets egentliga ansvar, och revisorerna anför i sin rapport att statsmakternas intentioner med den obligatoriska egentillsynen för företagen inte förefaller ha uppnåtts. Enligt revisorerna finns ett relativt omfattande underlag som visar att det fortfarande förekommer problem, framför allt inom mindre företag, med information, utbildning och svaga incitament till egenkontroll. Enligt revisorerna har tillsynsmyndigheternas arbete med att fastställa egenkontrollprogram varit omfattande men förefaller att inte ha givit önskvärda resultat. Mot den bakgrunden anser utskottet i likhet med revisorerna att kravet på att

tillsynsmyndigheterna skall fastställa företagens egenkontrollprogram bör avskaffas.

Utskottet delar även revisorernas synpunkter om vikten av utbildning för verksamhetsutövare och övriga som arbetar med livsmedel liksom om betydelsen av finansiering av utbildningen. En utgångspunkt måste emellertid vara att det ankommer på företagen och branschorganisationerna att ta ansvar för att de anställda har erforderliga kunskaper. Utskottet tillstyrker därmed revisorernas förslag i denna del.

Livsmedelsverkets styrning och uppföljning

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker revisorernas förslag att regeringen bör ta initiativ till en översyn av Livsmedelsverkets uppgifter som bör syfta till att tydliggöra och renodla verkets myndighetsuppgifter. Verkets samtliga uppgifter bör bli föremål för en utomstående granskning som bl.a. bör omfatta ledning och samordning av kommunernas livsmedelstillsyn och den operativa tillsyn som verket utför.

Revisorernas förslag

Regeringen har givit Livsmedelsverket långtgående befogenheter att leda och samordna den kommunala tillsynen, och verket kan återta tillsynsansvaret för anläggningar som står under kommunal tillsyn. Verket har dock aldrig använt denna möjlighet vid konstaterade brister i den kommunala tillsynen. Tillsynsansvaret kan också överföras i motsatt riktning, från Livsmedelsverket till kommunerna, vilket är relativt vanligt. Exempelvis har Livsmedelsverket överfört tillsynsansvaret för anläggningar till Stockholms kommun och Göteborgs kommun.

Livsmedelsverket har också rätt att utföra s.k. normerande inspektioner i kommunerna. Denna verksamhet har minskat betydligt de senaste åren, trots att regeringen har beviljat extra medel för bl.a. sådana inspektioner. Livsmedelsverkets inspektioner i kommunerna kan innebära att verket begär yttrande från den berörda kommunen med anledning av uppmärksammade brister. Tillgängliga uppgifter om hur ofta verket begärt yttrande avser år 1999, då yttrande begärdes från endast åtta kommuner.

I revisorernas förslag understryks vikten av att Livsmedelsverkets styrning och uppföljning av den kommunala tillsynen förbättras. Revisorerna anser att det är positivt att verkets normerande inspektioner och kommuninspektioner har fördubblats till 80 inspektioner mellan åren 2000 och 2001. Livsmedelsverket har emellertid inte redovisat hur många av dessa inspektioner som har resulterat i att verket har begärt yttrande från den berörda kommunen där brister har uppmärksamats. Om den kommunala tillsynen är så undermålig som bl.a. remissvaren från Livsmedelsverket och Livsmedelsföretagen gör gällande borde enligt revisorerna denna uppgift redovisas.

Enligt revisorernas uppfattning är Livsmedelsverkets möjlighet att återta tillsynsansvar för anläggningar ett kraftfullt medel för att påverka de kommunala tillsynsmyndigheterna. Livsmedelsverket har dock inte prövat styrkan i denna åtgärd, eftersom den aldrig har tillämpats vid konstaterade brister i den kommunala livsmedelstillsynen. Även rätten att inspektera anläggningar som står under kommunal tillsyn torde vara en god möjlighet för verket att påverka de kommunala tillsynsmyndigheterna.

Livsmedelsverket skall enligt sin instruktion utöva tillsyn enligt livsmedelslagen (1971:511) samt leda och samordna livsmedelstillsynen. Uppgiften har inte förändrats i den instruktion för Livsmedelsverket (2001:1259) som regeringen utfärdade den 13 december 2001. Livsmedelsverket anser däremot som sin uppgift att följa upp och stödja den kommunala tillsynen.

Livsmedelsverket genomförde år 2000 på eget initiativ en omorganisation. Syftet med omorganisationen var bl.a. att skilja verkets regel- och förhandlingsarbete från tillsyn och annan myndighetsutövning. Omorganisationen har enligt Riksrevisionsverkets (RRV) rapport 2002:33 lett till att personal har slutat och att stödet till kommunerna har minskat. Enligt rapporten har dock Livsmedelsverket börjat vidta åtgärder för att förbättra arbetssituationen inom verket.

I sin revisionsberättelse för Livsmedelsverket för räkenskapsåret 2001 invände RRV mot att Livsmedelsverket hade överskridit sin anslagskredit med närmare 2 miljoner kronor. Föregående år beslutade regeringen om en indragning av verkets anslagssparande, och Livsmedelsverket förlorade rätten att disponera anslagsmedel på 10 miljoner kronor. Verket hade inte begärt att få behålla dessa medel.

Sammantaget finns det enligt revisorernas mening flera anledningar för regeringen att ta initiativ till en översyn av Livsmedelsverkets uppgifter. Verkets samtliga uppgifter bör bli föremål för en utomstående granskning som bör omfatta bl.a. ledning och samordning av kommunernas livsmedelstillsyn och den operativa tillsynen som verket utför. Översynen bör syfta till att tydliggöra och renodla verkets myndighetsuppgifter.

Utskottets ställningstagande

Revisorerna konstaterar i sin rapport att Livsmedelsverkets insatser när det gäller ledning och samordning av den kommunala tillsynsverksamheten har, med vissa undantag, minskat över tiden. Som revisorerna anför har Livsmedelsverket framhållit att de inspektioner som nu genomförs är s.k. normerande inspektioner som är mer omfattande än tidigare. Det är emellertid enligt revisorerna ett problem att insatserna är otillräckliga i förhållande till verkets iakttagelser om bristerna i kommunernas tillsyn. Livsmedelsverket å sin sida har riktat skarp kritik mot de kommunala tillsynsmyndigheterna för brister i tillsynsverksamheten. Revisorerna konstaterar också att det sällan förekommer att Livsmedelsverket vid uppmärksammade brister i en kommun vidtar åtgärder som dokumenteras – en möjlighet som verket har enligt livsmedelsförordningen (1971:807).

Mot bakgrund härav och med hänvisning till revisorernas redogörelse ovan anser utskottet att Livsmedelsverkets styrning och uppföljning av den kommunala tillsynen behöver förbättras. Sammantaget ger revisorernas slutsatser och Riksrevisionsverkets iakttagelser utskottet anledning att förorda en översyn av Livsmedelsverkets uppgifter i syfte att tydliggöra och renodla verkets myndighetsuppgifter. Som revisorerna anför bör verkets samtliga uppgifter bli föremål för en utomstående granskning som bör omfatta bl.a. ledning och samordning av kommunernas livsmedelstillsyn och den operativa tillsyn som verket utför. Regeringen bör ta initiativ till en sådan översyn i enlighet med revisorernas förslag.

Länsstyrelsernas uppgifter

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker revisorernas förslag att länsstyrelsernas uppgifter enligt livsmedelslagen (1971:511) upphör.

Revisorernas förslag

Revisorerna har vid en tidigare granskning uppmärksammat behovet av att länsstyrelsernas uppgifter preciseras. Utredningen om livsmedelstillsynen i Sverige (SOU 1998:61) föreslog att länsstyrelsernas uppgifter enligt livsmedelslagen (1971:511) skulle utgå. Regeringen har inte fattat något beslut med anledning av utredningens förslag som lämnades 1998.

Revisorerna ansåg i rapport 2001/02:7 att länsstyrelsernas nuvarande roll inom livsmedelstillsynen bör ändras så att länsstyrelsernas uppgifter antingen preciseras eller utgår. Om regering och riksdag beslutar precisera länsstyrelsernas uppgifter måste enligt rapporten resurser för verksamheten säkerställas. Enligt rapporten har Livsmedelsverket inte i någon större utsträckning använt länsstyrelsernas kompetens inom livsmedelstillsynen.

Revisorerna gör efter ytterligare överväganden bedömningen att det skulle behövas en avsevärd resursförstärkning vid respektive länsstyrelse för att skapa förutsättningar för att länsstyrelserna skall kunna stödja och samordna kommunernas livsmedelstillsyn. Det vore enligt revisorerna emellertid en fördel att statens resurser inom livsmedelstillsynen koncentreras till en myndighet. Mot denna bakgrund föreslår revisorerna att länsstyrelsernas uppgifter enligt livsmedelslagen utgår.

Utskottets ställningstagande

Utskottet gör samma bedömning som revisorerna om behovet av en avsevärd resursförstärkning vid länsstyrelserna för att länsstyrelserna på ett tillfredsställande sätt skall kunna stödja och samordna kommunernas livsmedelstillsyn. Mot denna bakgrund anser utskottet att statens resurser inom livsmedelstillsynen bör koncentreras till en myndighet. Länsstyrelsernas uppgifter enligt

livsmedelslagen bör således upphöra. Därmed tillstyrks revisorernas förslag i denna del, vilket bör ges regeringen till känna.

Kommunernas resurser

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker revisorernas förslag att livsmedelslagen (1971:511) bör ändras så att kommunernas möjligheter att samverka med varandra underlättas. Därmed finner utskottet motion MJ41 (c) yrkande 2 tillgodosedd.

Utskottet tillstyrker även förslaget att regeringen bör besluta om överförande av tillsynsansvaret för en hel kommun till Livsmedelsverket.

Revisorernas förslag

Revisorerna delar de synpunkter som har framförts av utredningen Livsmedelstillsynen i Sverige (SOU 1998:61) och flertalet remissinstanser, nämligen att det är angeläget att livsmedelslagen (1971:511) ändras så att kommunernas möjligheter att samverka med varandra underlättas. Revisorerna förordar även att tillsynsansvaret för en hel kommun skall kunna överföras till Livsmedelsverket.

I rapporten konstaterar revisorerna att det redan i dag finns möjlighet för Livsmedelsverket att återta tillsynen för anläggningar som står under kommunal tillsyn och att det i princip är möjligt för verket att överta tillsynen för samtliga anläggningar i en kommun. Revisorerna anser det emellertid lämpligt att regeringen beslutar om en sådan åtgärd i enlighet med de utgångspunkter som redovisades i betänkandet Livsmedelstillsynen i Sverige.

Motionen

Enligt motion MJ41 (c) bör livsmedelslagen ändras så att kommunerna ges formell rätt att samverka med varandra när det gäller frågor om livsmedelstillsyn. Det bör ankomma på varje enskild kommun att avgöra om en livsmedelsinspektör skall anställas eller anlitas på annat sätt (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Kommunerna har i dag tillsyn över huvuddelen, ca 99 %, av alla livsmedelsanläggningar inklusive vattenverk. Av Sveriges 52 000 anläggningar är ca 80 % mindre anläggningar som sysselsätter färre än fyra arbetskrafter. Enligt revisorernas bedömning varierar kommunernas tillsynsfrekvens vid olika anläggningar. Tillsynen har minskat för storhushåll inklusive restauranger, butiker och vattenverk men ökat när det gäller industrianläggningar.

Såväl utredningen om livsmedelstillsynen i Sverige (SOU 1998:61) som revisorerna har uppmärksammat frågan om kommunernas möjligheter att samverka med varandra. Dessa möjligheter har förbättrats med den kommu-

nallag (1991:900) som trädde i kraft den 1 januari 1992 och där det i 3 kap. 3 a § stadgas att kommunerna i en gemensam nämnd kan fullgöra vissa kommunala uppgifter. Utskottet delar uppfattningen i betänkandet Livsmedelstillsynen i Sverige att det även enligt livsmedelslagen bör finnas möjlighet för en kommun att ingå avtal med annan kommun om vissa tillsynsuppgifter. Denna uppfattning stöds även av revisorerna. De former för samverkan i en gemensam nämnd som kommunallagen numera möjliggör kräver emellertid omfattande anpassning av organisation och arbetsformer liksom precisering av uppgifter och befogenheter. I kommuner med mindre antal ärenden kan det vara lättare att utnyttja lämplig kompetens som finns på annat håll genom att uppdra åt annan kommun att utföra vissa uppgifter eller genom att delegera beslutanderätt till anställd i annan kommun. Sådana avtalsmöjligheter finns i dag i speciallagstiftning inom fyra områden. I likhet med revisorerna anser utskottet det angeläget att livsmedelslagen ändras i syfte att underlätta för kommunerna att samverka med varandra. Detta bör ges regeringen till känna. Med det anförda finner utskottet motion MJ41 (c) yrkande 2 tillgodosedd.

Livsmedelsverket kan i dag återta tillsynen över anläggningar som står under kommunal tillsyn, och det är principiellt möjligt för verket att överta tillsynen för samtliga anläggningar i en kommun. Med hänsyn till bl.a. Sveriges åtaganden gentemot EU bör enligt utskottets mening verket, när en kommun inte lever upp till de krav som ställs på tillsynen, för viss tid och på kommunens bekostnad ha möjlighet att överta tillsynsansvaret. Som revisorerna anför är det emellertid lämpligt att regeringen beslutar om en sådan åtgärd i enlighet med de synpunkter som redovisas i betänkandet Livsmedelstillsynen i Sverige. Vad utskottet anför bör ges regeringen till känna.

Förbättrad rapportering

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker revisorernas förslag att regeringen bör utreda sanktionsmöjligheterna gentemot kommunerna. Vidare tillstyrker utskottet förslaget att regeringen bör uppdra åt Livsmedelsverket att vidta åtgärder för att förbättra kvaliteten i kommunernas uppgifter och vid behov göra fördjupade analyser av resultaten. Utskottet tillstyrker även förslaget att regeringen bör lämna information till riksdagen om resultatet av den offentliga tillsynen.

Revisorernas förslag

Kommunerna rapporterar årligen om livsmedelstillsynen till Livsmedelsverket, som sammanställer och publicerar uppgifterna. Regeringen tar del av denna rapportering.

Livsmedelsverket och länsstyrelserna lämnar även i sina årsredovisningar en redogörelse för kommunernas tillsyn. Livsmedelsverket har under flera år rapporterat till regeringen att livsmedelstillsynen i kommunerna har minskat i

omfattning. Regeringen har tillsatt ett flertal utredningar men i övrigt inte vidtagit några åtgärder med anledning av de redovisningar och förslag som har lämnats. Riksdagen får begränsad information om livsmedelstillsynen i Sverige.

Revisorerna konstaterar att det finns brister i kommunernas rapportering om livsmedelstillsynen. Uppgifterna behöver ofta kompletteras, många kommuner rapporterar inte i tid och Livsmedelsverkets sammanställning kommer för sent för att ge en aktuell bild av livsmedelstillsynen i landet.

Revisorerna konstaterar vidare att Skolverket har möjlighet att förelägga kommuner vite i de fall huvudmännen inte lämnar efterfrågade uppgifter enligt förordningen om viss uppgiftsskyldighet för huvudmännen (1992:1083). Därmed saknas enligt revisorerna grund för påståendet att förslaget är en extraordinär åtgärd med hänsyn till den kommunala självstyrelsen. Mot denna bakgrund föreslår revisorerna följande:

1. Regeringen utreder vilka sanktionsmöjligheter som är lämpliga att vidta när kommunerna inte uppfyller rapporteringskraven. En sådan sanktionsmöjlighet kan vara att vite utgår vid utebliven rapportering.
2. Regeringen uppdrar åt Livsmedelsverket att vidta åtgärder för att förbättra kvaliteten i kommunernas uppgifter och vid behov göra fördjupade analyser av resultaten.
3. Regeringen lämnar information till riksdagen om resultatet av den offentliga tillsynen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar revisorernas uppfattning om bristerna i kommunernas rapportering om livsmedelstillsynen. Trots att Livsmedelsverket under en följd av år har rapporterat till regeringen att livsmedelstillsynen i kommunerna har minskat i omfattning har regeringen, förutom att tillsätta ett flertal utredningar, i övrigt inte vidtagit några åtgärder med anledning av de redovisningar och förslag som har lämnats. Detta har bl.a. inneburit att riksdagens information om livsmedelstillsynen i Sverige har varit ofullständig, vilket utskottet finner högst otillfredsställande. Som revisorerna föreslår bör regeringen utreda lämpliga sanktionsmöjligheter när kommunerna inte uppfyller rapporteringskraven. Vidare bör regeringen ge Livsmedelsverket i uppdrag att vidta åtgärder för att förbättra kvaliteten i kommunernas uppgifter och vid behov göra fördjupade analyser av resultaten. Slutligen bör regeringen löpande lämna information till riksdagen om resultatet av den offentliga tillsynen. Därmed tillstyrker utskottet revisorernas förslag i denna del. Detta bör ges regeringen till känna.

Sanktioner

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker revisorernas förslag att regeringen bör uppdraga åt Livsmedelsverket att dels utarbeta vägledningar om sanktioner, dels offentliggöra resultat från inspektioner och sprida information om rättsfall.

Revisorernas förslag

När ansvarsbestämmelserna i livsmedelslagen (1971:511) ändrades år 1989 fick tillsynsmyndigheterna bl.a. en allmän skyldighet att verka för att överträdelser beivras. Straffsatsen för brott mot livsmedelslagen höjdes till två år i grova fall. Syftet med dessa regeländringar var att öka respekten för livsmedelslagen. Befintlig statistik visar emellertid att användningen av sanktioner sannolikt inte har fått den omfattning som avsågs i samband med 1989 års riksdagsbeslut (prop. 1988/89:68, bet. JoU1988/89:14).

Vid revisorernas tidigare granskning av livsmedelstillsynen år 1994 framhölls att flertalet kommuner bör kunna stärka sin tillsynsverksamhet genom bättre kunskap om rättstillämpningen inom livsmedelslagstiftningen (förslag 1994/95:RR8). Bland annat ansågs det angeläget att Livsmedelsverket förmedlar information om rättsfall till de kommunala tillsynsmyndigheterna. Revisorernas kritik kvarstår.

Revisorerna konstaterar att Livsmedelsverket inte har utarbetat någon vägledning för hur sanktionsinstrumenten skall tillämpas. Samtidigt konstateras att myndigheterna nu har större möjligheter än tidigare att ge offentlighet åt resultat från tillsynen. Offentliggörande av brister kan enligt revisorerna vara ett mycket verksamt medel för att åstadkomma rättelse. Revisorerna föreslog i rapporten Hur styr staten livsmedelstillsynen? (2001/02:7) att regeringen skulle uppdraga åt Livsmedelsverket att vidta åtgärder för att underlätta för de kommunala tillsynsmyndigheterna att tillämpa sanktionssystemet och ge ökad offentlighet åt resultat från tillsynen. Revisorerna anser på annan plats i sitt förslag att den viktigaste åtgärden för att åstadkomma förutsättningar för en fullgod livsmedelstillsyn i hela landet är att reformera finansierings- och avgiftssystemet. Om det skulle visa sig att detta inte är en tillräcklig åtgärd för att åstadkomma en bättre efterlevnad av livsmedelslagstiftningen bör en sanktionsavgift övervägas.

Revisorerna föreslår att regeringen uppdragar åt Livsmedelsverket att dels utarbeta vägledningar om sanktioner, dels offentliggöra resultat från inspektioner och sprida information om rättsfall.

Utskottets ställningstagande

Våren 1989 beslutade riksdagen om ändringar i livsmedelslagen (prop. 1988/89:68, bet. 1988/89:JoU14). Syftet med ändringarna var att öka respekten för livsmedelslagen, och genom ändringarna fick tillsynsmyndigheterna

bl.a. en allmän skyldighet att verka för att överträdelser beivras. Av revisorer-
nas rapport framgår att enligt befintlig statistik har användningen av sanktion-
er sannolikt inte fått den omfattning som avsågs. En jämförelse av antalet
befintliga anläggningar med konstaterade brister ger revisorerna anledning att
göra bedömningen att nuvarande användning av sanktionerna torde vara
tämmligen begränsad. Av rapporten framgår vidare att Livsmedelsverket inte
har utarbetat någon vägledning för tillämpningen av sanktionsinstrumenten
liksom att tillämpningen varierar mellan kommunerna. Samtidigt vill utskottet
framhålla att myndigheterna nu har större möjligheter än tidigare att offentlig-
göra resultat från tillsynen, vilket, som revisorerna anför, kan vara ett mycket
verksamt medel för att åstadkomma rättelse. Som revisorerna föreslår bör
regeringen uppdraga åt Livsmedelsverket att dels utarbeta vägledningar om
sanktioner, dels offentliggöra resultat från inspektioner och sprida inform-
ation om rättsfall. Vad utskottet anför med anledning av revisorer-
nas förslag i denna del bör ges regeringen till känna.

Ansvarsfördelningen mellan stat och kommun

Utskottets förslag i korthet

Utskottet anser, i likhet med revisorerna, att det saknas tillräcklig
anledning att överväga en genomgripande förändring av ansvars-
fördelningen mellan stat och kommun i fråga om livsmedelstillsy-
nen. Därmed finner utskottet motion MJ41 (c) yrkande 2 tillgodo-
sedd. Med samma motivering avstyrker utskottet motion MJ42 (fp)
om ett huvudsakligt statligt tillsynsansvar och inrättande av en na-
tionell livsmedelssäkerhetsmyndighet.

Revisorernas förslag

Revisorerna anser att det inte finns tillräckliga motiv för att överväga en
radikalt förändrad ansvarsfördelning mellan stat och kommun avseende livs-
medelstillsynen. Frågan om jäv och beroendeförhållanden i kommunal myn-
dighetsutövning har behandlats i RRV:s rapport (2001:33). RRV har dock
inte funnit att det finns några uppgifter som stöder antagandet om att jäv är ett
problem i landets kommuner. Inte heller finns det enligt RRV belägg för att
den kommunala myndighetsutövningen skulle innebära att kommunerna
värnar mer om arbetstillfällena än god livsmedelstillsyn.

Revisorerna framhåller att en effektiv och likvärdig livsmedelstillsyn i hela
landet anges som ett av flera mål för verksamhetsgrenen Tillsyn i reglerings-
brevet för Livsmedelsverket. Vad som avses med likvärdig livsmedelstillsyn
har emellertid inte närmare preciserats. I instruktion för Livsmedelsverket
(2001:1259) som utfärdades den 13 december 2001 anges att Livsmedelsver-
kets uppgifter är att utöva tillsyn enligt livsmedelslagen (1971:511) samt leda
och samordna livsmedelstillsynen. Enligt revisorer-
nas uppfattning är tillsyn utifrån behov ett tydligare sätt att beskriva vad livsmedelstillsynen i Sverige

bör syfta till. Detta bör sedan vara vägledande för målformuleringen för verksamheten.

Motionerna

I motion MJ41 (c) framhålls vikten av att den kommunala livsmedelstillsynen bevaras. Vid ett förstatligande skulle enligt motionärerna den viktiga lokal-kännedomen gå förlorad, och administrationen skulle av många uppfattas som mer komplicerad. Tillsynen bör även i fortsättningen utgå från den lokala nivån, bygga på en helhetssyn och möjliggöra samverkan mellan livsmedelslagen, djurskyddslagen och miljöbalken (yrkande 1). Motionärerna i motion MJ42 (fp) anser att det huvudsakliga ansvaret för livsmedelstillsynen bör vila på staten. Ett samlat kontrollsystem måste dock ha en lokal/regional organisation, eftersom lokal- och personkännedom är mycket viktig. Då livsmedelstillsynen är en form av s.k. polisiär verksamhet måste den enskilde kontrollanten ha starkt stöd av lagen, och inga sociala jävssituationer bör förekomma. Eftersom det har påvisats uppenbara brister i vissa kommuners tillsynsverksamhet bör den direkta kontrollfunktionen inte åvila kommunerna (yrkande 1). Vidare bör en nationell livsmedelssäkerhetsmyndighet inrättas med det fulla ansvaret för livsmedlen från jord till bord. Den övergripande målsättningen för myndigheten bör vara god folkhälsa, rimligt trygga konsumenter som kan fatta egna välgrundade beslut, kontroll av samtliga i livsmedelsproduktionen inblandade parter, strikta egenkontrollprogram, identisk kontroll över hela landet samt ett konkurrensneutralt avgiftssystem baserat på någon procent av omsättningen i de olika risknivågrupperna (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets mening skulle ett förstatligande av livsmedelstillsynen knappast innebära ett mer effektivt utnyttjande av befintliga resurser. Som utskottet anfört tidigare i betänkandet utgörs 80 % av landets ca 52 000 anläggningar av mindre anläggningar med färre än fyra årsarbetskrafter, och anläggningarna är spridda över hela riket. Inom ramen för nuvarande regelsystem finns också möjlighet att ta till vara samordningsvinster med annan kommunal verksamhet, t.ex. miljö- och hälsoskydd samt plan- och byggverksamhet. I likhet med revisorerna har utskottet inte funnit anledning att förorda en radikalt förändrad ansvarsfördelning mellan stat och kommun avseende livsmedelstillsynen. Som revisorerna anför talar närhetsprincipen och effektivitetsskäl för en fortsatt kommunal livsmedelstillsyn. Ett reformerat finansierings- och avgiftssystem samt en mer aktiv styrning och samordning från Livsmedelsverket bör enligt utskottets mening ge ytterligare förutsättningar för en fullgod livsmedelstillsyn i hela landet. När det gäller frågan om jäv och beroendeförhållanden i kommunal myndighetsutövning vill utskottet hänvisa till RRV:s rapport (2001:33) där Riksrevisionsverket inte funnit något som stöder antagandet att jäv skulle vara ett problem i landets kommuner. Inte heller har verket funnit belägg för att den kommunala myndighetsutövningen skulle innebära att kommunerna värnar mer om arbetstillfällen än om

god livsmedelstillsyn. Med det anförda ansluter sig utskottet till revisorernas uppfattning att det saknas anledning att förorda någon genomgripande förändring av ansvarsfördelningen mellan stat och kommun. Därmed finner utskottet motion MJ41 (c) yrkande 1 tillgodosedd. Motionen i denna del bör inte medföra någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida.

Det ovan anförda innebär även att utskottet avstyrker motion MJ42 (fp) yrkande 1 om staten som huvudsaklig ansvarig för livsmedelstillsynen liksom yrkande 2 om inrättande av en nationell livsmedelssäkerhetsmyndighet.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker revisorernas förslag att lämpligheten av att representanter för branschorganisationer vars medlemmar står under verkets tillsyn ingår i Livsmedelsverkets styrelse bör behandlas i den föreslagna översynen av verkets organisation.

Utskottet föreslår att ärendet avgörs efter endast en bordläggning.

Revisorernas förslag

Regeringen har utsett en ny styrelse för Livsmedelsverket. I styrelsen ingår elva ledamöter, vilket är en minskning med en ledamot jämfört med tidigare. I styrelsen ingår även två personer som samtidigt är verksamma i livsmedelsföretagens branschorganisationer. Från och med innevarande år ingår inte någon person i styrelsen som är verksam inom Svenska Kommunförbundet. Enligt verksförordningen (1995:1322) skall styrelsen för en myndighet bestå av högst åtta ledamöter. I Livsmedelsverkets instruktion anges inte något undantag från verksförordningens bestämmelser.

Revisorerna ifrågasätter lämpligheten av att representanter för branschorganisationer vars medlemmar står under verkets tillsyn ingår i Livsmedelsverkets styrelse och anser att frågan bör behandlas i den föreslagna organisationsöversynen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att antalet styrelseledamöter i Livsmedelsverket inte synes stå i överensstämmelse med 4 § verksförordningen (1995:1322) där det stadgas att styrelsen för en myndighet skall bestå av verkschefen och högst åtta ledamöter. I likhet med revisorerna anser utskottet att lämpligheten av vissa branschorganisationers representation i verkets styrelse kan ifrågasättas, och frågan bör behandlas i den föreslagna översynen av verkets organisation. Vad utskottet anført med anledning av revisorernas förslag i denna del bör ges regeringen till känna.

Slutligen föreslår utskottet att ärendet avgörs efter endast en bordläggning.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Ansvarsfördelningen mellan stat och kommun (punkt 10)

av Lennart Kollmats (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:MJ42 och avslår motion 2001/02:MJ41 yrkande 1.

Ställningstagande

Som anförs i motion MJ42 (fp) bör det huvudsakliga ansvaret för livsmedelstillsynen vila på staten. Ett samlat kontrollsystem måste emellertid ha en lokal/regional organisation, då lokal- och personkännedom är av stor betydelse i tillsynsarbetet. Eftersom livsmedelstillsynen är en form av s.k. polisiär verksamhet måste den enskilde kontrollanten ha starkt stöd av lagen, och inga sociala jävssituationer bör förekomma. Tillsynsverksamheten har i vissa kommuner visat uppenbara brister. Mot denna bakgrund bör den direkta kontrollfunktionen inte åvila kommunerna. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag härom. Detta bör ges regeringen till känna.

Enligt min mening bör en nationell livsmedelssäkerhetsmyndighet inrättas med det fulla ansvaret för livsmedlen från jord till bord. Jag ansluter mig därmed till motion MJ42 (fp). Som anförs i motionen bör det övergripande målet för en sådan myndighet vara god folkhälsa, rimligt trygga konsumenter som kan fatta egna välgrundade beslut, kontroll av samtliga i livsmedelsproduktionen inblandade parter, strikta egenkontrollprogram, identisk kontroll över hela landet samt ett konkurrensneutralt avgiftssystem baserat på någon procent av omsättningen i de olika risknivågrupperna. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om inrättande av en sådan myndighet. Detta bör ges regeringen till känna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Revisorernas förslag

I Riksdagens revisorers förslag 2001/02:RR19 angående statens styrning av livsmedelstillsynen föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört i avsnitt 4.2 om Europeiska kommissionens utvärderingar av livsmedelstillsynen i Sverige.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört i avsnitt 4.3 om finansierings- och avgiftssystemet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört i avsnitt 4.4 om att redovisa kostnaderna för livsmedelstillsynen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört i avsnitt 4.5 om företagens ansvar.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört i avsnitt 4.6 om Livsmedelsverkets styrning och uppföljning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört i avsnitt 4.7 om länsstyrelsernas uppgifter.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört i avsnitt 4.8 om kommunernas resurser.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört i avsnitt 4.9 om rapporteringen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört i avsnitt 4.10 om sanktioner.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört om Livsmedelsverkets styrelse i avsnitt 4.12.

Följdmotioner

2001/02:MJ41 av Eskil Erlandsson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bevara den kommunala livsmedelstillsynen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kommunerna måste ges möjlighet att samverka om livsmedelstillsynen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att reformera finansierings- och avgiftssystemet för livsmedelstillsynen.

2001/02:MJ42 av Harald Nordlund och Lennart Kollmats (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ansvarsfördelningen av livsmedelstillsynen i Sverige.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nationell livsmedelssäkerhetsmyndighet.